

۱۴۸۲۸۶۸
۹۶,۳,۲۵

بیتنا محمد علی

اختلال یادگیری خواندن

ارزیابی و برنامه آموزش

تالیف:

دکتر محمد کریمی

(استادیار دانشگاه آزاد اسلام واحد علوم و تحقیقات تهران)

دکتر حمید علی

(استاد دانشگاه علامه طباطبائی)

حجت پیرزادی

(دکترای روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی)

علی کریمی

و

سرشناسه: کریمی، بهروز، ۱۳۵۷-

عنوان و نام پدیدآور: اختلال یادگیری خواندن: ارزیابی و برنامه آموزش. تألیف: دکتر بهروز کریمی، دکتر حمید علیزاده، دکتر حجت پیرزادی، علی کریمی

مشخصات نشر: تهران: روان، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: دوازده؛ ۳۲۴ ص.؛ مصور، جدول.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۵۲-۰۸-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: خوانش پریشی - کودکان خوانش پریش - آموزش و پرورش (ابتدایی)

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۳ الف ۴۴ ک / ۵ / ۱۰۵۰ LB

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۱۴۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۸۵۸۰۱

بیایید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

مخاطب عزیز، خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مؤلفان و ناشر است. تکثیر آن به هر شکل و میزان بدون اجازه از ناشر و مؤلف، و خرید و فروش آن کاری نادرست، غیرقانونی، و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناصواب موجب بی اعتمادی در فضای نشر و فروش کتاب می شود و می تواند زمینه ساز محیط نامساعد جهت بی ارزش کردن زحمات دست اندرکاران فعالیت های فرهنگی و اقتصادی در جامعه شود. که در نهایت، به زیان خود شما و فرزندان تان خواهد شد.

پست الکترونیکی

Email- ravan@virayesh.com

اختلال یادگیری خواندن (ارزیابی و برنامه آموزش)

تألیف: دکتر بهروز کریمی، دکتر حمید علیزاده، دکتر حجت پیرزادی، علی کریمی

ناشر: نشر روان

گرافیکست: شهره یعقوبزاده

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۶

تعداد صفحات: ۳۳۶ صفحه

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طیف نگار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۵۲-۰۸-۲

ISBN : 978-600-8352-08-2

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان پنجم و ششم، پلاک ۶۳

تلفکس: ۸۸۹۶۲۷۰۷

تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸ - ۹

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱

فصل ۱: خواندن ۳

مقدمه	۴
تعریف خواندن	۴
مؤلفه‌های خواندن	۵
۱. مهارت‌های چایی (الفبایی)	۶
۲. مهارت‌های معنایی	۱۲
رویکردهای آموزش دانش زمینه‌ای	۱۴
رویکرد اول: غنی‌سازی محتوا	۱۴
رویکرد دوم: فعال کردن دانش قبلی و اطلاعات زمینه‌ای	۱۵
خواندن و دیگر مهارت‌های زبانی	۱۶
روابط رشدی بین روان‌خوانی فهرست واژگان، روان‌خوانی متن و درک مطلب	۱۷
روابط رشدی بین درک شنیداری، روان‌خوانی فهرست واژگان و روان‌خوانی متن	۱۹
رابطه روان‌خوانی بی‌صدا و درک مطلب	۲۰
اهداف درس خواندن	۲۲
نظریه‌های رشدی خواندن	۲۳
پیش‌بینی‌کننده‌های شناختی مهارت‌های سوادآموزی	۲۶
مهارت‌های واج‌شناسی و زبانی	۲۹
نکات آموخته‌شده در این فصل	۳۱

◀ فصل ۲: اختلال یادگیری خواندن ۳۳

۳۴	مقدمه
۳۴	اختلال یادگیری در راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی
۳۶	ملاک‌های تشخیصی اختلال یادگیری ویژه
۳۹	ویژگی‌های تشخیصی اختلال یادگیری ویژه
۴۳	ویژگی‌های مرتبط که از تشخیص حمایت می‌کنند
۴۴	سیر رشدی و پیشرفت اختلال یادگیری ویژه
۴۷	عوامل خطر و پیش‌آگهی اختلال یادگیری ویژه
۴۸	تعامل‌کننده‌های سیر اختلال یادگیری ویژه
۴۸	مصوبات تشخیصی مرتبط با فرهنگ در اختلال یادگیری ویژه
۴۹	مصوبات تشخیصی مرتبط با جنسیت در اختلال یادگیری ویژه
۴۹	پیامدهای اختلال یادگیری ویژه
۵۰	تشخیص‌های افتراقی اختلال یادگیری ویژه
۵۱	اختلال‌های همبسته با اختلال یادگیری ویژه
۵۱	اختلال یادگیری خواندن
۵۲	انواع خطاهای خواندن
۵۴	انواع اختلال یادگیری خواندن
۶۱	رابطه اختلال یادگیری خواندن با حلاقت
۶۳	میزان شیوع اختلال یادگیری خواندن
۶۴	پیامدهای نامطلوب اختلال یادگیری خواندن
۶۵	ضرورت توجه به دانش‌آموزان با اختلال یادگیری خواندن
۶۶	سبب‌شناسی اختلال یادگیری خواندن
۶۶	۱. عوامل ژنتیکی
۶۹	۲. فعالیت مغز و اعصاب
۷۰	۳. ضعف در سرعت نامیدن و پردازش واج‌شناختی
۷۳	۴. دشواری‌های مربوط به خط فارسی
۷۵	۵. عوامل فرهنگی و خانوادگی
۷۶	۶. عوامل آموزشی و تربیتی
۷۷	سایر ناتوانی‌ها و اختلال یادگیری خواندن
۷۹	نکات آموخته‌شده در این فصل

◀ فصل ۳: ارزیابی اختلال خواندن ۸۱

۸۲	مقدمه
----	-------

۸۲	تعریف و اهمیت ارزیابی
۸۳	اهداف ارزیابی دانش آموزان دوره دبستان
۸۳	ابعاد مهارت خواندن برای ارزیابی
۸۳	کودکستان
۸۴	اول دبستان
۸۴	دوم دبستان
۸۵	سوم دبستان
۸۵	مشکلات شناسایی دانش آموزان دارای اختلال یادگیری ویژه
۸۵	انواع ارزیابی خواندن
۸۹	آزمون های رسمی یا استاندارد خواندن
۸۹	الف) آزمون های رسمی یا استاندارد خواندن
۹۰	الف - ۱. آزمون های استاندارد خواندن در ایران:
۹۲	الف - ۲. آزمون های جامع انگلیسی استاندارد:
۹۴	آزمون های استاندارد برای سنجش مهارت خواندن
۹۷	ب) آزمون های غیررسمی
۹۸	نکات آموخته شده در این فصل
۹۹	پیوست فصل دوم
۱۰۰	الف: آزمون خواندن واژه ها
۱۰۱	ب: آزمون درک مطلب خواندن
۱۰۱	باسخنامه آزمون خواندن درک مطلب
۱۰۵	◀ فصل ۴: عصب روان شناختی اختلال یادگیری خواندن
۱۰۶	مقدمه
۱۰۷	طبقه بندی اختلال یادگیری خواندن براساس رویکرد عصب زیست شناختی
۱۱۲	فرایندهای عصب روان شناختی مهارت خواندن
۱۱۲	۱. فرایندهای توجه
۱۱۳	۲. فرایند پردازش دیداری - فضایی
۱۱۴	۳. مهارت های کارکرد اجرایی
۱۱۹	آزمون هوش
۱۲۰	خواندن ماهرانه و فعالیت سیستم عصبی
۱۲۱	نکات آموخته شده در این فصل

◀ فصل ۵: پاسخ به مداخله و ارزشیابی پویا: دوروی یک سکه — ۱۲۳

۱۲۴ مقدمه
۱۲۵ تعریف و ویژگی‌های پاسخ به مداخله
۱۲۷ مؤلفه‌های پاسخ به مداخله
۱۲۸ پاسخ به مداخله به عنوان روش تشخیصی
۱۳۰ مفروضه‌های پاسخ به مداخله
۱۳۰ ابعاد الگو پاسخ به مداخله و نحوه کاربرد آن
۱۳۵ انتقادات وارد بر پاسخ به مداخله
۱۴۰ ارزشیابی پویا
۱۴۱ مفروضه اصلی ارزشیابی پویا
۱۴۲ ارتباط ارزشیابی پویا و پاسخ به مداخله
۱۴۴ نکات آمرخته‌شدن در این فصل

◀ فصل ۶: آموزش — ۱۴۷

۱۴۸ مقدمه
۱۴۸ تعریف آموزش
۱۴۹ چهار روش ابداعی پیشنهادی برای اختلال یادگیری خواندن
۱۴۹ ۱. عنوان برنامه: خواندن با جهش‌های بزرگ
۱۵۰ شواهد پژوهشی
 ۲. عنوان برنامه: برنامه زنجیره‌سازی واج لیندا مردمانی خواندن، املا و گفتار
۱۵۱ (ویرایش چهارم)
۱۵۲ شواهد پژوهشی
۱۵۴ ۳. عنوان برنامه: درس خواندن و نوشتن مبتنی بر پژوهش بی‌اوال
۱۵۴ شواهد پژوهشی
۱۵۷ ۴. عنوان برنامه: خواندن خودکار از طریق واژگان، درگیری فعال با زین و خط
۱۵۸ شواهد پژوهشی
۱۵۹ آموزش مستقیم
۱۶۰ مراحل آموزش مستقیم
۱۶۰ ۱. جهت‌دهی
۱۶۰ ۲. آرایه مطالب
۱۶۱ ۳. دادن تمرین
۱۶۲ آگاهی واج‌شناختی

۱۶۳	مؤلفه‌های آگاهی واج‌شناختی
۱۶۴	عملکرد تعویض واج و توانایی خواندن در زبان فارسی
۱۶۵	آگاهی واج‌شناختی و مهارت خواندن و املا
۱۶۵	آموزش ترکیبی
۱۶۶	مزایای عملی آموزش ترکیبی
۱۶۸	نکات آموخته‌شده در این فصل
۱۶۹	واژه‌نامه
۱۷۱	پیوست

۱۷۵	فصل ۷: برنامه نهم می‌آموزشی
۱۷۵	راهنمای اجرای برنامه
۲۹۱	منابع
۲۹۱	منابع فارسی
۲۹۵	منابع انگلیسی
۳۲۱	فهرست موضوعی

پیشگفتار

کسب مهارت در خواندن به عنوان یکی از مهم‌ترین هدف‌های نظام آموزش و پرورش در تمامی کشورها تعیین شده است. نارسایی در یادگیری این مهارت می‌تواند مانع بسیاری از موفقیت‌های تحصیلی و شغلی شود و با پیامدهای منفی گوناگونی همچون، افت تحصیلی، مردودی، ترک تحصیل، مشکلات سلامت روانی، بیکاری و ارتکاب جرم همراه گردد.

در عصر حاضر مهارت خواندن یکی از ضروری‌ترین مهارت‌ها برای موفقیت و شایستگی افراد به حساب می‌آید. تحصیل زندگی علمی هر فردی در مدرسه با خواندن شروع می‌شود و چنانچه دانش‌آموزی در این زمینه با مشکل مواجه شود ادامه فعالیت علمی و پیشرفت تحصیلی وی تقریباً ناممکن خواهد شد. با این وجود، کم نیستند دانش‌آموزانی که نمی‌توانند به خوبی بخوانند. ریاضیات آموزش‌آموزانی که آن قدر کند می‌خوانند که دریافت معنای متن خوانده شده برای آنها بسیار دشوار می‌شود.

شناسایی به‌هنگام کودکان با اختلال یادگیری خواندن پیش از این که از سایر همسالان‌شان عقب بیفتند، در فرایند ارزیابی مداخله‌های اثربخش برای این گروه اهمیت ویژه‌ای دارد. در این زمینه، پژوهشگران بارها اهمیت تشخیص و مداخله به‌هنگام را یادآور شده‌اند. دانش‌آموزانی که حروف و آواهای حروف را بسیار دیرتر از سایر همکلاسی‌های خود یاد می‌گیرند، در معرض خطر مشکلات خواندن هستند. جنبه الهام‌بخش و امیدوارکننده این است که پژوهشگران معتقدند با وجود این که افراد مبتلا به اختلال یادگیری خواندن در گستره زندگی خود ممکن است با مشکلات گوناگونی روبرو شوند، اما با دریافت حمایت‌های مناسب می‌توانند پیشرفت‌های مطلوبی نیز به دست آورند.

اختلال یادگیری ویژه^۱ یکی از شایع‌ترین اختلال‌های دوران کودکی است که بر اساس جدیدترین برآوردها میزان شیوع آن در حوزه‌های تحصیلی خواندن، نوشتن و ریاضیات ۵ تا ۱۵ درصد بین کودکان دبستانی گزارش شده است. اختلال در خواندن شایع‌ترین نوع اختلال یادگیری است؛ به طوری که دست کم ۸۰ درصد افرادی که به منظور ارزیابی در زمینه اختلال‌های یادگیری ارجاع داده می‌شوند، مشکلات خواندن دارند. با وجود این که طی چندین دهه اخیر پژوهش‌های بسیار زیادی در زمینه اختلال یادگیری خواندن انجام گرفته است، اما هنوز هم در مورد تعریف، سبب‌شناسی، روش‌های ارزیابی و تشخیص و مداخله‌های آموزشی مناسب برای کودکان مبتلا به این اختلال، مسائل زیادی بی‌پاسخ باقی مانده‌اند.

با این حال، طی بیست سال گذشته پیشرفت‌های بسیار زیادی در دانش ما از این که کودکان مهارت خواندن را چگونه یاد می‌گیرند؟ و چرا بسیاری از آنها در یادگیری این مهارت شکست می‌خورند حاصل شده است. این پیشرفت‌ها و دیدگاه‌ها در روش‌های آموزش خواندن انعکاس یافته‌اند.

به طور سنتی، اختلال یادگیری خواندن به صورت تفاوت بین عملکرد فرد در خواندن و آنچه از هوش او انتظار می‌رود، تعریف شده است. این الگو که از آن به عنوان الگوی ناهماهنگی^۲ نام برده می‌شود، به مدت چندین دهه سیطره خود را بر حوزه اختلال یادگیری حفظ کرد و مبنای تشخیصی میلی‌ها دانش آموز با اختلال یادگیری ویژه از سوی پژوهشگران و ارایه‌دهندگان خدمات بود. این الگو که الگوی ناهماهنگی، مشکلات و پیامدهای نامطلوبی را در عمل به وجود آورد، به برخی متخصصان انتقادهای اساسی بر این الگوی تشخیصی وارد کردند، آن را به چالش کشیدند و به دنبال آن برخی الگوهای جایگزین که مهم‌ترین آن الگوی پاسخ به مداخله^۳ است، پیشنهاد شد.

هدف اساسی الگوهای جدید این بود تا الگویی ارایه دهند که به بهترین شکل ممکن بتواند اختلال یادگیری ویژه را شناسایی و همزمان با آن اثربخش‌ترین خدمات و مداخله‌ها را برای افراد این گروه فراهم کند. الگوی اخیر هرچند که در دستیابی به این

1. specific learning disorder
3. response to intervention

2. discrepancy model

هدف از برخی جهات، از جمله ارایه مداخله‌های اثربخش و با کیفیت، موفقیت‌هایی را به دست آورد؛ اما همزمان انتقادهایی اساسی نیز به آن وارد شده است. با این حال کارآیی تشخیصی و مداخله‌ای الگوی اخیر اختلال یادگیری هنوز هم به انجام پژوهش‌های تجربی بیشتر در طول زمان نیاز دارد.

کتاب حاضر در دو بخش تدوین شده است. بخش اول تحت عنوان مبانی نظری و علمی خواندن و اختلال یادگیری خواندن، شامل شش فصل است. این بخش از کتاب می‌تواند به عنوان دو واحد درسی برای دانشجویان کارشناسی ارشد در درس اختلال یادگیری، خصوصاً در زمینه اختلال یادگیری خواندن، استفاده شود. بخش دوم کتاب شامل یک برنامه مداخله‌ای کامل چهل جلسه‌ای برای بهبود اختلال یادگیری خواندن طراحی شده است.

در فصل اول به تعریف و معرفی مؤلفه‌های خواندن، نظریه‌های خواندن، اهداف درس خواندن و دیگر سازه‌های مرتبط با فرایند خواندن پرداخته شده است.

در فصل دوم با عنوان اختلال یادگیری خواندن، به تعریف، سبب‌شناسی و انواع اختلال یادگیری خواندن و ارتباط آن با خلایق پرداخته شده است.

فصل سوم با هدف تعریف و بیان اهمیت ارزیابی در تشخیص اختلال یادگیری خواندن و معرفی انواع آزمون‌هایی که در ایران و خارج از ایران برای ارزیابی این اختلال در دسترس هستند، تدوین شده است.

فصل چهارم مبانی و مسائل مرتبط با عصب روان‌شناسی اختلال یادگیری خواندن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

فصل پنجم با عنوان پاسخ به مداخله و ارزیابی پویا (دو روی یک سکه) با هدف معرفی این دو سازه جدید در حوزه اختلال یادگیری ویژه به تفصیل بررسی شده‌اند. امید است که پژوهشگران داخلی با مطالعه بیشتر این دو سازه کلیدی و پژوهش در این زمینه، راه را برای استفاده در حوزه اختلال یادگیری ویژه در کشورمان هموار کنند.

فصل ششم با عنوان آموزش، در آغاز چهار روش ابداعی که توسط پژوهشگران و متخصصین خارج از کشور برای ترمیم اختلال یادگیری خواندن طراحی شده‌اند، به طور خلاصه معرفی شده است. با این هدف که پژوهشگران داخلی با دریافت این پروتکل‌های استاندارد اثربخشی آنها را بررسی کنند. که در این صورت می‌توان این

روش‌ها را جایگزین روش‌های کنونی مورد استفاده در مراکز توانبخشی اختلال یادگیری ویژه نمود. در انتهای این فصل سه روش آموزشی شامل آموزش مستقیم، آموزش آگاهی واج‌شناسی و آموزش ترکیبی که در بررسی‌های آزمایشی متعدد اثربخشی آنها تأیید شده است به‌طور خلاصه معرفی شده‌اند.

فصل هفتم که حجم گسترده‌ای از کتاب را شامل می‌شود، بخش عملی و مداخله ترمیمی است. با این هدف که یک برنامه کاملاً ساده و اجرایی در اختیار مربیان مراکز توانبخشی اختلال یادگیری ویژه و در درجه دوم والدین دانش‌آموزان با اختلال یادگیری قرار گیرد. نکته مهم این که این برنامه در چهل جلسه منظم طراحی شده است و در پژوهش‌های آزمایشی اثربخشی آن تأیید شده است.

امید است که این برنامه در قدم اول به والدینی که نگران پیشرفت تحصیلی فرزندشان هستند، کمک کند و در قدم دوم از پژوهشگران عزیز دعوت می‌شود با رفع ایرادهای آن روز به روز به غنی‌شدن این برنامه بیافزایند تا روزی که انشاءالله بتوان برنامه مطلوبی را در اختیار حوزه اختلال یادگیری ویژه و والدین دارای فرزندان با اختلال یادگیری خواندن قرار گیرد.

در پایان از همه عزیزانی که با انتشار کتاب در این چاپ و انتشار این اثر زحمت کشیده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

WWW.KetabO.com